

Toni Beltran

Metge a l'ABS de Sant Feliu de Guíxols

“Si hem recuperat ‘segell’, podem fer el mateix amb els «nyanyos»”

● Ha aplegat centenars de termes de la parla tradicional del món sanitari en un llibre, ‘Ensenya’m la llengua’, que presenta divendres i juga amb l’expressió de benvinguda a la consulta

El doctor Toni Beltran, davant l'ABS de Sant Feliu de Guíxols, on treballa des del 1987 ■ E.A.

Emili Agulló
 SANT FELIU DE GUÍXOLS

Amb més de 30 anys d'experiència com a metge de família, la major part a Sant Feliu de Guíxols, ha compaginat la consulta en els darrers anys amb la preservació d'expressions i vocabulari popular del món mèdic. Els havia exhibit en alguna xerrada, però ara els ha endreçat en un llibre, *Ensenya'm la llengua*, que presentarà demà passat, divendres (19 h), a la sala Abat Panyelles del monestir guixolenc.

Com va començar la col·lecció de termes?

Fa relativament poc, vaig adonar-me que la gent gran emprava una sèrie de paraules, amb un llenguatge viu, explícit i ric, i vaig decidir començar-les a apuntar en una libreteta, alhora que les anava contrastant amb diccionaris i bibliografia. D'entrada, va servir per fer xerrades vinculades a l'espai del metge rural, com a apèndix del vocabulari i expressions populars sobre la medicina a la Vall

d'Aro. Però de mica en mica vaig veure que se li havia de donar sortida.

Hi ha anat aprofundint...

Vaig anar trobant persones que sabien més expressions i els vaig explicar el projecte i entrevistar per mirar de contrastar expressions. He trobat molts dialectalismes i he destriat expressions mal dites o sotmeses al fenomen de la iodització característica a Sant Feliu, amb la col·laboració de moltes dones i pacients de l'Asil Surís. Però veia que s'estava perdent un lèxic que feien servir els avis i que els nets havien castellanitzat.

A què atribueix la tendència?

La televisió, la revolució d'internet, els cultismes del llenguatge mèdic... Però, com a anècdota, m'he trobat una pacient de 15 anys que va venir amb mal de panxa i quan li vaig preguntar si tenia coragre va empal·lidir i em va respondre: “Doctor, jo no em drogo.”

Posi'm exemples de paraules en perill d'extinció.

La gent ve amb *pitidos* a les orelles, però no pas amb fressa o xiulets. Amb *sarpullits* o *habons* en comptes de *granitxades* o *favasses* –o *guiroles*, fins i tot, a l'Empordà–. Els que *s'atraganten*, es podrien ennuegar, o *encanyossar*, a la Costa Brava. I els *tirons dels runners*, de tota la vida han estat estrebades, revinclades o revirades. Aviat segur que en direm una altra paraula en anglès.

Com es pot guarir la xacra lingüística?

Crec que és possible. Si en una dues generacions hem recuperat a l'escola *segells* –que quan era petit en deïem *sellos*– o *vo-reres* –abans *aceres*–, per què no podem tornar a parlar del rogal –quan estem afònics– o els nyanyos per comptes de *txit-xons*. Hi ha termes condemnats als museus, com per exemple els relacionats amb el món de la pela del suro o la fabricació artesanal de taps. Però els malalts continuen anant cada dia a la consulta.

Pot ser útil a l'escola?

També, però no he pretès fer una recopilació exhaustiva, sinó un text amè. Pot servir als docents per treballar el vocabulari, però també com a testimoni –i homenatge– al parlar que ens ha llegat la gent gran i d'interès per als mateixos professionals del món sanitari.

Hi ha desconeixement entre els professionals?

Més que desconeixement, hem entrat en una inèrcia d'un llenguatge massa tècnic, en què a un pacient amb un vertigen se li diagnostica una labirintitis i si després de l'ensurt em pregunta a mi què és i li dic: “Mira, Jaume, tens un cap-rodo”, com que veu que és una cosa benigna, gairebé m'abraça. Hi ha un munt de patologies banals que es poden diagnosticar d'una manera més planera, com ara un esventrellament, raconada o rebombori, sovint en comptes de *gastroenteritis*. Tampoc no es tracta de reivindicar, com de vegades em diuen, un català paggerol o arcaic, però dels ictus sempre se n'havia dit feridures, i quan no existia l'Alzheimer,

perquè encara no havia nascut el científic que li va donar nom, els malalts ja hi eren.

Com ha estructurat el llibre?

En capítols relatius a les parts del cos, els sentits, el sistema nerviós o la influència del món del mar, que a Sant Feliu dona per a molt. Els marejos, de fet, venen de la mar; i les ressaques, els tràngols i la mar de fons en cas de problemes; la gent que no sap quin mar navega o els que catxen, millor que no pas fer un *baixon*, com els vaixells de mercaderies massa carregats quan els entrava aigua per la borda.

Hi ha paraules i expressions d'altres indrets?

El 70%, potser, prové de l'Empordà i les comarques gironines. Però també hi he introduït termes propis del Pirineu, del català central i el Camp de Tarragona, com ara *anar moll*, de *molla*, quan una persona va tova o camina amb feblesa. No he entrat gaire en el parlar de les Terres de l'Ebre, el País Valencià o les Balears, que donarien per a diversos llibres. ■

178388-117277w

per a quedar bé

El toc de màgia al teu plat

C/ Sant Pere de Rhode, 1 - 17494 PAU (Girona)
 Tel. 872 00 42 15 - perquedarbe@gmail.com - www.perquedarbe.com

COL·LEGIAT

FINQUES TRILLA
 AICAT 2104

www.finquestrilla.com

ESPECIALISTES EN LLOGUERS

C/ Sant Llützer, 9 - FIGUERES
 Tel. 972 50 57 01 - 972 51 00 54 - Fax 972 50 52 50
 Cap Norfeu, 16, baixos - 17480 ROSES
 Tel. 972 25 54 15 - Fax 972 15 03 98
 trilla@finquestrilla.com

PORTES • FINESTRES • VERANDES • GALERIES • PROTECCIÓ SOLAR • MOSQUITERES ...

ORMETAL
 TANCAMENTS ALUMINI - PVC

TEL. 972 47 61 27 - www.ormetal.es